

Samenvattend verslag bijeenkomst 'Samen bouwen aan citizen science in Vlaanderen' - 21/4

Deel I: Windrichtingen / Seizoenen

Hoe is de staat van citizen science in Vlaanderen vandaag? We kijken vanuit vier perspectieven, verbeeld door windrichtingen of seizoenen. Deelnemers blijven telkens enkele minuten bij een seizoen en schuiven daarna door naar het volgende om input te geven. Aan het einde van de oefening hebben alle deelnemers alle windrichtingen/seizoenen bezocht.

Oosten/Lente: Waar zit potentieel? Wat hebben of doen we al een beetje? Wat mag nog verder groeien?

Verduurzaming: hergebruik van kennis, infrastructuur en data, samen investeren

Interdisciplinariteit: meer vertrouwen tussen wetenschap, beleid en burgers, maar ook meer samenwerking tussen verschillende onderzoeksdomeinen onderling

Structuur:

- De bereidheid om beleidsmatig aan de slag te gaan met resultaten van CS-onderzoek
- Infrastructuur en platformen, cf. waarnemingen.be, waterinfo
- Inbedding in instellingen met een aanbod van opleiding en advies
- Inspirerende voorbeelden en methodes delen in een community of practice
- Open calls voor citizen science

Data:

- Meer open data, meer verschillende databronnen samenbrengen
- Evenwicht vinden tussen persoonlijke data en gedeelde data, de vergelijking kunnen maken tussen je eigen data en resultaten en die van de volledige dataset
- Personal data spaces

Technologie:

- Sensoren en standaarden
- AI-toepassingen

Talent:

- Aanboren van talent
- Meer laagdrempeligheid
- Grotere verantwoordelijkheden bij burgerwetenschappers,
- Vanuit alle burgers verzamelen
- Dubbelcheck van burgers op AI-data
- Meer waardering en erkenning voor CS-projecten
- Hoe kunnen we impact van CS kwalitatief meten?

Zuiden/Zomer: Wat loopt goed? Wat floreert? Wat willen we zeker behouden?

- Citizen science is een uitstekende manier om burgers te engageren rond wetenschappelijke onderwerpen, en burgers te empoweren om het heft in eigen

handen te nemen. Het enthousiasme van zowel de wetenschappers als de burgers werkt aanstekelijk. De samenhang van burgerwetenschappers die deelnemen aan een project is ook een grote sterkte bij projecten en citizen science in het algemeen

- Het bestaan van een stimulerende organisatie vanuit academische hoek (i.e. Scivil) biedt een grote meerwaarde voor het citizen science landschap. Hetzelfde geldt voor bestaande platformen die een overzicht van projecten bieden, zoals iedereenwetenschapper.be. Er bestaan al veel goede voorbeelden en successen, die nieuw opstartende projecten kunnen inspireren
- Ook binnen internationale samenwerking en kennisuitwisseling is Vlaanderen goed vertegenwoordigd
- Citizen science is ondertussen door veel mensen bekend en breed aanvaard. De media-aandacht groeit en helpt hier ook aan bij
Kanttekening media-aandacht: kleinere projecten hebben het vaak moeilijker om in de media te verschijnen. Bij grote projecten helpt media-aandacht zeker, maar dit gaat ook gepaard met moeilijkheden om journalist en onderzoeker op dezelfde lijn te krijgen: media (vb. De Standaard) pakken graag uit met pakkende titels, die niet altijd de juiste nuance van de resultaten meegeven
- Burgers bieden een meerwaarde op verschillende manieren in projecten, waaronder dataverwerking en dataverzameling, zoals op waarnemingen.be
- Citizen science is toegankelijk en open voor iedereen. Het is breed toepasbaar binnen verschillende wetenschappelijke domeinen en alle hoeken van de maatschappij
- Er is een sterke interesse vanuit het beleid in burgerwetenschap
Kanttekening beleidsinteresse: Blijft deze interesse duren of neemt ze opnieuw af? Komt de interesse vanuit een oprechte motivatie, of is het eerder iets om af te vinken?
- Er is meer Europese financiering waar we vanuit Vlaanderen steeds meer gebruik van maken

Westen/Herfst: Waar willen we minder van? Wat willen graag lossen?

Op de vraag wat we kunnen missen op dit moment binnen de burgerwetenschap komt men als eerste op het oneigenlijk en niet authentiek gebruik van Burgerwetenschap, en dit kan onder een aantal vormen voorkomen:

- Als eerste noemen we het burgerwetenschappelijk onderzoek dat er -meestal onbedoeld- **niet in slaagt om een representatieve groep te bereiken**. We willen af van homogene groepen binnen CS en van het gegeven dat bepaalde groepen worden uitgesloten. Genoemde expliciete uitsluitingsfactoren waren gender, afkomst, SES, leeftijd en interesse
- Als tweede willen we af van burgerwetenschap als buzzword of als checkbox in projecten. Burgerwetenschappelijk onderzoek zou een authentieke en zinvolle keuze moeten zijn en **niet een lichtzinnig toegevoegde voorwaarde aan een project of project-oproep**. Een **te rigide projectoproep-structuur** die burgerwetenschap als voorwaarde toevoegt zonder ingebouwde aanpassingsvermogen (op vraag/basis van de burger) zet dan ook de deur open voor het volgende probleem.
- Ten derde zou burgerwetenschap zoveel mogelijk actief met burgers moeten engageren, doorheen alle fases van een project. **Onpersoonlijke aanpakken** die burgers enkel als databronnen behandelen zijn uit den boze, maar ook CS vanuit van vooraf vastgelegde plannen die niet door burgers geëvalueerd worden. Die brengen immers de geloofwaardigheid en het vertrouwens van burgers in de wetenschap in het gedrang?

Beeldvorming:

De deelnemers willen ook af van bepaalde clichés en misvattingen rond burgerwetenschap. Voorbeelden hiervan zijn dat CS enkel goed zou zijn voor projecten binnen specifieke disciplines zoals duurzaamheid en biodiversiteit, maar ook de misvatting dat CS zou leiden tot minder kwaliteitsvolle data.

Tot slot moeten we volgens de groep ook genuanceerd omspringen met het idee dat binnen CS alle burgers 100% betrokken en geëngageerd moeten zijn. De groep raadt aan om in te zetten op diverse engagementsniveaus.

Versnippering:

Verder wil de groep vooral vermijden er te veel versnippering plaatsvindt bij de actoren die aan zelf aan CS doen en dat verschillende projecten 2 keer op een gelijkaardige manier verlopen. Daarnaast wil men ook vermijden dat de data die via CS verzameld wordt, verdwijnt in silo's bij één enkele onderzoeksinstelling.

AI

Het thema AI werd ook aangehaald, maar was toch een punt van discussie. De angst bestaat eruit dat een vergrote rol van AI ervoor kan zorgen dat betrokken burgers vervangen worden. Aan de andere kant zou AI ook een efficiënte oplossing kunnen zijn voor een aantal

inefficiënte processen waar nu burgers voor gebruikt worden. De **rol van AI** in de toekomst is dus enigszins omstreden.

Noorden/Winter: Wat missen we echt? Wat is er niet of heel weinig? Wat hebben we echt nodig?

- *Funding:* longterm funding voor langlopende CS projecten is er niet. Duidelijk gerichte financiering voor CS is er niet. Daarnaast is de perceptie bij veel onderzoekers over deze funding problematisch. Ze zien het CS-onderdeel meer als een communicatie-budget dat niet van het onderzoeksbudget moet gaan, ipv een integraal onderdeel van het onderzoek. Door de lage slaagkansen van funding voor CS onderzoek raken onderzoekers ook uitgeblust om hier nog verder mee te gaan. De Kosten/baten zit scheef.
- *Kwaliteit van de impact:* De concrete impact van CS wordt niet gemeten is moeilijk aantoonbaar. Een framework voor impactmeting zou interessant kunnen zijn.
- *Menselijke Perceptie:* CS blijft de usual suspects bereiken en is nog altijd niet bekend genoeg bij het brede publiek, of het is wel bekend maar de burger voelt zich niet geroepen/geplaatst om deel te nemen
- *Burgerinitiatieven versterken:* We spreken vaak van bottom-up initiatieven ondersteunen, grassroots projecten faciliteren. De vraag is dan: waar kunnen deze burgerinitiatieven terecht? Wie is het aanspreekpunt van de burgers? Hoe capteren we de vragen van burgers? Hoe spotten we de trends die leven in de Maatschappij? Met andere woorden, hoe betrekken we de burger van aan de start in onderzoek, en hoe ondersteunen we hen bij het zelf initiëren van nieuw(e) onderzoek(svragen).
- *Meer samen:* hoe delen we expertise en hoe brengen we deze in kaart? Hoe zorgen we voor betere samenwerkingen tussen instellingen en onderzoeksgroepen. Momenteel is interdisciplinariteit zo goed als onbestaande, maar ook internationale samenwerkingen zijn nog onontgonnen gebied.
- *Progressief beleid:* CS moet gekaderd en ondersteund worden door een progressief beleid. Niet weggemoffeld in de marge van de wetenschapscommunicatie, maar echt als een cruciaal onderdeel van de onderzoeks en innovatiewereld in Vlaanderen/België.
- *Specifieke CS systemen:* CS onderzoek moet zich nu vaak propen in de rapporteringssystemen van algemeen wetenschappelijk onderzoek. Bijvoorbeeld: het schrijven van een project moet starten van een heldere onderzoeksvraag, wat by default al uitsluit dat je samen met burgers de onderzoeksvraag opstelt. CS projecten hebben specifieke noden op vlak van ethiek en data-verzameling zodat de rapportering naar een specifieke CS ethische commissie logischer zou zijn, etc.

Deel 2: Hoe ziet citizen science eruit in 2040?

We beelden ons het jaar 2040 in, een toekomst waarin citizen science floreert. Hoe ziet deze toekomst eruit? Wat gebeurt er? Wie doet wat? Op welke manier? Hoe zijn we daar geraakt?

- Structurele financiering voor alle mogelijke citizen science initiatoren
- Centrale ondersteuning door een organisatie als Scivil die verbinding faciliteert tussen projecten en partners in alle hoeken van de samenleving
- Ingebedde en lokale ondersteuning: 'Hubs' bij onderzoeksinstituten, bibliotheken, gemeenschapscentra over heel Vlaanderen maken de instap tot citizen science heel gemakkelijk. De hubs zijn ontmoetingsplaatsen tussen burgers, onderzoekers en beleidsmakers, plaatsen waar je kan leren, samenwerken of materiaal ontleen.
- Interdisciplinariteit: citizen science heeft haar weg gevonden naar alle onderzoeksdomeinen en naar alle maatschappelijke partners.
- De technologie heeft niet stilgestaan tussen nu en 2040. Technologie maakt meer interactieve citizen science mogelijk, maar ze krijgt niet de bovenhand op warme, veilige en verbindende burgerwetenschap.
- Dit alles leidt tot impactvolle en breed gedragen burgerwetenschap, die impact creëert in alle hoeken van de samenleving.
- Aan alle tafels wordt een sterke link met onderwijs geïdentificeerd: als plaats waar (burger)wetenschappelijke vaardigheden met de paplepel worden ingegeven.

Deel 3: Acties en samenwerkingen om deze toekomst te realiseren

De groepjes van de vorige oefening bedenken manieren om deze toekomstdromen te realiseren en welke hoe een samenwerking binnen een netwerk, platform, raad of overlegorgaan hieraan kan bijdragen.

1. Belangrijkste uitdagingen in CS vandaag:

Een breed draagvlak voor citizen science uitbouwen: dit gaat over de acceptatie van citizen science als gevestigde en gewaardeerde methode in beleid, onderwijs, onderzoek en bij burgers.

De diversiteit van citizen science verbreden: zowel op vlak van welke burgerwetenschappers deelnemen, als de methodes waarmee CS wordt toegepast.

Andere input, die moeilijker te clusteren was:

- Data bij elkaar krijgen
- Niet uitsluitend technologisch, blijven inzetten op ontmoeting en verbinding
- Bredere en meer open samenwerking

- Ruimte voor experiment en falen bij het opzetten van projecten
- Volwaardige implementatie van CS, geen tokenisme of 'checkbox' participatie

2. Waar hebben we de komende tijd op in te zetten?

Een divers netwerk uitbouwen: partners uit verschillende sectoren samenbrengen.

Leren van elkaar: goede voorbeelden verzamelen en verspreiden, ook internationaal kijken, opleidingen organiseren.

De impact van citizen science aantonen en gebruiken om beleid te informeren over de waarde ervan.

Citizen science hubs uitdenken, opzetten.

3. Welke rol kan een netwerk, raad of platform hierin opnemen?

Kennis delen: over methodes, partners, goede voorbeelden en ervaringen. In de vorm van werkgroepen of een gedeeld documentatieplatform.

Internationale kennisdeling en uitwisseling onderhouden.

Verbindend werken: verschillende maatschappelijke perspectieven samenbrengen, voor inbedding en verbinding zorgen.

Aansluiting zoeken bij andere netwerken, raden of werkgroepen. Een denktank of lobbygroep die CS op de agenda kan plaatsen bij andere spelers.

4. Hoe kan een raad, netwerk of platform georganiseerd worden?

Wie maakt er deel van uit?

- Een diverse groep, verschillende organisaties, geen gesloten kring
- Iedereen krijgt een gelijkwaardige stem

Hoe kan het werken?

- Thematisch en taakgericht, werken naar een gezamenlijke doelstelling, concrete doelen
- Fast/Cheap/Good
- Afwisselend offline en fysiek samenkomen om deelname van leden hoog te houden? (reistijd is soms een drempel)

Wat kan het doen?

- Regionale samenkomsten organiseren: kleinschalig, maar bereikbaar voor lokale actoren

- Een change maker raad vormen: met alle partners samen naar een ander platform stappen om CS te versterken, bvb. naar de leerplancommissie om CS in onderwijs in te bedden.

5. Welke rol zien partners zichzelf erin opnemen?

- IT services & databeheer
- Ambassadeursrol voor CS opnemen
- Een aanspreekpunt voor CS binnen de eigen organisatie zijn
- Vertaling van CS naar beleid
- CS integreren in wetenschappelijk beleid & financiële kanalen
- Samenwerkingen zoeken
- Ervaringen delen